

ילדי מבקשי מקלט בפתח שנת הלימודים תשפ"ב
הפגיעה בילדים מחמירה והפערים גדלים
אוגוסט 2021

"קשה לקבל כי במדינה מפותחת כמו ישראל תתאפשר פגיעה כה משמעותית בילדים בעלי פוטנציאל תקין לחלוטין שאמור להבטיח חיים נורמטיביים רק בשל סטטוס ההגירה של הוריהם). "פרופ' יעל לייטנר, המכון להתפתחות הילד בבית החולים איכילוב)

ילדי מבקשי מקלט הם מהילדים המוחלשים והפגיעים ביותר בישראל, הם גם תלמידים במערכת החינוך הישראלית. כמו תלמידים מוחלשים אחרים הם זקוקים לחינוך שוויוני, מכיל ומותאם לצורכיהם. היום, הם לא מקבלים חינוך כזה במלואו.

על פי דוח מרכז המידע והמחקר של הכנסת, בשנת הלימודים תשפ"א למדו במערכת החינוך כ- 6,400 תלמידים שהוריהם מאריתריאה ומסודן וחוסים בישראל תחת מדיניות ההגנה קבוצתית. על פי הנתונים, כ-2,700 מהילדים למדו בשנה האחרונה בקדם-יסודי, כ-3,500 ביסודי ו-כ-80 בעל-יסודי.

אף שהרוב המוחלט של ילדי מבקשי המקלט נולדו בארץ, שפוטנציאל ההתפתחות שלהם תקין לחלוטין, ושהם לומדים במערכת החינוך הממלכתית מגיל 3, הם סובלים מפערים התפתחותיים, לימודיים ושפתיים חמורים. פערים אלו נובעים ממגוון סיבות, בהן השנים שבהן שהו הילדים בתת-תנאים במסגרות פיראטיות לגיל הרך (ה"בייביסטרס")¹, וכן מחיים ללא מעמד מוסדר ובמצוקה כלכלית. הצוות החינוכי מתמודד על בסיס יומי עם קשיים רבים עקב מצבם החמור של הילדים, וזאת ללא הכשרה מתאימה, גישור שפתי ותרבותי או משאבים נוספים.

רשויות מקומיות מתעמרות בילדים ומונעות מהם את הזכות לחינוך

יש עיריות שמונעות את רישום ילדי מבקשי המקלט למוסדות חינוך בעיר

בשנת הלימודים החולפת סירבו עיריות לוד ובני ברק לרשום ילדי מבקשי מקלט שעברו להתגורר בתחומן למוסדות החינוך בעיר. לפעמים, העיריות סירבו לבקשות הרישום באופן מפורש, לפעמים הן "רק" הערימו קשיים, ובלוד העירייה גם לפעמים הפנתה את הילדים למוסדות חינוך דוברי ערבית אף שהמשפחות דוברות טיגרינית והילדים שולטים בקושי רב בשפת האם שלהם ובעברית.

ראש עיריית לוד דורש תקציב נוסף כתנאי לרישום הילדים, למרות שחלה על העירייה חובה חוקית לרשום אותם ללא שום תנאי והיא מפרה את חובתה באופן שיטתי.

יש עיריות שמפרידות בין ילדי מבקשי מקלט לילדי אזרחים ישראלים

בשנים האחרונות היינו עדות לכמה רשויות מקומיות שהפרידו בין ילדי מבקשי מקלט לילדי אזרחים ישראלים במוסדות החינוך שלהן. בכל אחת מהפעמים נאבקנו עם השותפות שלנו לביטול ההפרדה כי עצם ההפרדה בחינוך היא מפלה: נפרד אינו שווה. אף פעם.

כיום, הפרדה כזו עדיין קיימת בתל אביב, שבה מרוכזים מרבית ילדי מבקשי המקלט. מדיניות ההפרדה היא לא חוקית והיא פוגעת בזכויות היסוד של הילדים והוריהם, ובראשן - זכותם לשוויון ולחינוך הולם. ההפרדה גורמת נזק כבד לילדי מבקשי המקלט - להשפלה קשה, תיוג

¹ ר' יעל אמיר, פרופ' מישל סלואן, דו"ח מחקר: מיפוי התנאים ההתפתחותיים ב"מחסני הילדים", הגנים הפיראטיים בהם שוהים ילדי מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל, אוניברסיטת תל אביב, (2016)

חברתי, נזקים חינוכיים וקוגניטיביים ופגיעה אנושה בהתפתחותם התקינה. ההפרדה מעודדת חוסר סובלנות וגזענות כלפי אוכלוסיית מבקשי המקלט בישראל.

עטרנו לבית המשפט עם שותפים רבים (עת"מ (ת"א) 7240-08-21) בדרישה להפסיק את ההפרדה בתל אביב ולשלב את ילדי מבקשי המקלט במוסדות חינוך שבהם לומדים ילדי ישראלים.² שנת תשפ"ב צריכה להיות השנה האחרונה שבה נראה תופעות פסולות כהפרדה בין ילדים בישראל על רקע מוצאם, מעמדם האזרחי או מכל סיבה אחרת.

משבר הקורונה מחריף פערים קיימים

כשהתחלואה שוב עולה כבר ברור שגם שנת הלימודים תשפ"ב לא תתנהל כסדרה וילדים רבים ייאלצו ללמוד מרחוק, ולו חלקית. אבל למידה מקוונת, המקשה על כל תלמידי ישראל, מקשה שבעתיים על ילדי מבקשי מקלט: מבקשי מקלט חיים בתנאי מחיה מורכבים – בדירות קטנות וצפופות אשר לעיתים שוכנים בהן בנוסף לתא המשפחתי דיירי משנה נוספים, ללא חלל מתאים ללמידה וללא מחשבים או חיבור לרשת המאפשר למידה מקוונת.

שנת הלימודים החולפת לימדה אותנו שבמתכונת הנוכחית למידה מקוונת פשוט לא ישימה לרבים מילדי מבקשי המקלט, והעדויות מהשטח הן שילדי מבקשי מקלט רבים לא למדו בשנה הזו, ויש כאלה שנשרו מהלימודים.

- הרשויות המקומיות צריכות לרשום את כל ילדי מבקשי המקלט הגרים בתחומיהן ללא תנאים או עיכובים ולאפשר להן חינוך מותאם, ומשרד החינוך צריך לפקח על כך מקרוב ולדרוש מהרשויות למלא את חובתן.
- הרשויות המקומיות, ובראשן עיריית תל אביב-יפו, צריכות להפסיק להפריד ילדי מבקשי מקלט ולשלב אותם באופן מלא במוסדות חינוך בעיר שבהם לומדים ילדי ישראלים.
- משרדי האוצר והחינוך צריכים להקצות תקציב הולם לסגירת הפערים הלימודיים והתפתחותיים הקשים של ילדי מבקשי מקלט שיאפשרו להם תגבור לימודי והתפתחותי, גישור שפתי ותרבותי, והבטחת תזונה ראויה.
- משרד החינוך והרשויות המקומיות צריכים למפות את ילדי מבקשי המקלט, שעדיין אין להם מחשב ו/או גישה לאינטרנט לצורך למידה מרחוק, ולהבטיח, באמצעות גישור שפתי, כי הורי הילדים מבינים כיצד מתנהלת הלמידה מרחוק וכי הם מתפעלים אותה כנדרש.

הפערים בין ילדי מבקשי המקלט שנולדו בישראל וצפויים להישאר כאן לבין ילדים אחרים הלומדים במערכת החינוך גדולים וקשים לצמצום כבר כיום. כל התמהמהות בטיפול בפערים מוסיפה נזק, לא רק לילדי מבקשי המקלט ולמשפחותיהם אלא לחברה הישראלית כולה.

לפרטים נוספים: עדי דורוי-אברהם, א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
adi@assaf.org.il 0502717238

²עת"מ (ת"א) 7240-08-21 בראון ואח' נ' ראש עיריית ת"א-יפו ואח'. את העתירה מובילות הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך באוניברסיטת חיפה והאגודה לזכויות האזרח.